

ทักษะการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
School Curriculum Development Skills of Teachers in Basic Education Level

ศักดา สวาทยานันท์¹

สมเกียรติ อินทสิงห์²

สุลิกายู ธิแจ้ว³

อรสา สนธิ⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาทักษะการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 398 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินทักษะการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลเทียบเกณฑ์ที่กำหนด ผลการวิจัย พบว่า ครูมีทักษะการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ และด้านการประเมินหลักสูตรสถานศึกษาเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรสถานศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

This research aimed to study school curriculum development skills of teachers in basic education. Sample was 398 teachers who teach in basic education level. They were chosen by simple random sampling. Research instrument was school curriculum development skills evaluation form. Analyzing data by means and standards deviation then compared with the criteria. The research findings founded that teachers had school curriculum development skills in 4 sub skills – studying data related to school curriculum, designing school curriculum, implementing school curriculum, and evaluating school curriculum total average was at a high level.

Keywords: Curriculum development, Scholl curriculum, Basic education

บทนำ

หลักสูตรถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา ในทุกระดับการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นแผนในการจัด ประสบการณ์เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ที่ได้จัดทำไว้ (Oliva & Gordon II, 2013) ในระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน (Basic education) ของประเทศไทยมีหน่วยงาน หลักที่ทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน กำกับ และติดตามการจัดการ การศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานคือ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยมี การออกแบบและจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐาน พ.ศ. 2551 และฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560 ขึ้น

เพื่อเป็นแนวทางให้กับทุกโรงเรียนหรือสถานศึกษาได้นำเอา สาระ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดต่างๆ นำไปพัฒนาเป็น หลักสูตรสถานศึกษาของตนเอง ให้สอดคล้องกับสภาพบริบท ของโรงเรียน ทั้งในด้าน อัตลักษณ์ของสถานศึกษา สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และ กายภาพ ความพร้อมของผู้เรียนและผู้ปกครอง ความคาดหวัง ของชุมชน และทิศทางการจัดการศึกษาของเขตพื้นที่ที่ สถานศึกษานั้นสังกัดอยู่ (ชาติรี มณีโกศล, 2556; สำนัก วิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552) ซึ่งเป็นไปตามตาม เจตนารมณ์ของ กระทรวงศึกษาธิการ (2551) และหลักการ ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

³อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาพิเศษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

⁴อาจารย์โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อย่างไรก็ตาม การที่สถานศึกษาจะสามารถพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของตนเองได้นั้น บุคลากรในสถานศึกษาจำเป็นต้องมีทักษะในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างถูกต้อง ชัดเจน และครอบคลุมในหลายด้าน อันจะส่งผลให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีความถูกต้อง เหมาะสมกับสภาพบริบทของแต่ละแห่ง และสามารถนำไปใช้จริงให้เกิดประสิทธิผลได้ แต่จากการวิจัยของ มาเรียม นิลพันธุ์ และคณะ (2560) พบว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยส่วนใหญ่ยังขาดการมีส่วนร่วมและการติดตามผลที่เป็นระบบ บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรยังไม่มากเท่าที่ควร อาจเนื่องมาจากความพร้อมทั้งในด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และเจตคติต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า เขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารในสถานศึกษาควรมีการนิเทศติดตามเพื่อช่วยเหลือครูในการจัดการเรียนรู้และการประเมินผลโดยใช้กระบวนการนิเทศ (Supervision) การช่วยเหลือ (Coaching) การเป็นผู้ดูแล (Mentoring) การดูแลติดตาม (Mentoring) การทำวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Action Research) และมีการบริหารแบบเครือข่าย (Network)

จากที่กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาทักษะการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อที่จะได้สารสนเทศอันเป็นประโยชน์ในการรับรู้ถึงระดับทักษะการพัฒนาหลักสูตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน นำมาวางแผนในการจัดทำหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู (Pre-service teacher) รวมทั้งพัฒนาครูประจำการ (In-service teacher) และบุคลากรทางศึกษา ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทหลักในการพัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีทักษะในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ครอบคลุมทั้งในด้านการออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ และด้านการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา (Tyler, 1949; Taba, 1962; Saylor and Alexander, 1981; Ornstein and Hunkins, 2018) ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหลักสูตรสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในยุคใหม่นี้ พร้อมทั้งสามารถจัดการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาอันจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับเยาวชนที่จะเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นกำลังสำคัญของชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษา คือ หลักสูตรที่พัฒนาหรือจัดทำขึ้นโดยบุคลากรในสถานศึกษาอันประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาให้กับสถานศึกษา เพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบท ความเชื่อ จุดเน้น และความพร้อมของสถานศึกษา (วิชัย วงศ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล, 2558; ราชบัณฑิตสถาน, 2555) เพื่อเสริมสร้างผู้เรียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของสถานศึกษา ทั้งยังต้องมีความสอดคล้องกับหลักสูตรแม่บทของชาติ มาตรฐานการศึกษาต่าง ๆ (ชาติรมณีโกศล, 2556) รวมทั้งความคาดหวังของเขตพื้นที่การศึกษา สังคม และท้องถิ่นที่สถานศึกษานั้นสังกัดอยู่

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552) ได้ระบุถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาว่าเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของฝ่ายต่าง ๆ อาทิ ฝ่ายบริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน โดยทั่วไปมีการดำเนินการใน 2 ส่วน คือ 1) การดำเนินการระดับสถานศึกษา เป็นการดำเนินการโดยองค์คณะบุคคลในระดับสถานศึกษา และ 2) การดำเนินการระดับชั้นเรียน เป็นการดำเนินการโดยครูผู้สอนแต่ละคน ในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้และจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้อง เหมาะสมกับผู้เรียน แต่ละกลุ่ม ซึ่งอาจมีความแตกต่างกัน

ดังนั้นครูผู้สอนจะมีบทบาทหลักร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยต้องอาศัยทักษะในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) ด้านการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านการออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา 3) ด้านการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ และ 4) ด้านการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา (Tyler, 1949; Taba, 1962; Saylor and Alexander, 1981; Ornstein and Hunkins, 2018)

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ทราบถึงข้อมูลระดับทักษะการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำมาประกอบการวางแผนออกแบบและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความพร้อมและความต้องการของครูอย่างแท้จริง

2. ได้ข้อมูลสำหรับสถาบันการผลิตครูในการนำไปวิเคราะห์เพื่อออกแบบรายวิชาและหลักสูตรผลิตครูให้สอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงในปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย**ขอบเขตเนื้อหา**

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นศึกษา ทักษะการพัฒนาหลักสูตรของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสังเคราะห์รายการทักษะการพัฒนาหลักสูตรจาก กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler (1949), Taba (1962), Saylor and Alexander (1981) และ Omstein and Hunkins (2018) ที่ประกอบไปด้วยทักษะย่อย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้าน การศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านการ ออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา 3) ด้านการนำหลักสูตร สถานศึกษาไปใช้ และ 4) ด้านการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา โดยรายการย่อยในการประเมินนั้นสอดคล้องกับบริบทการจัดทำ เอกสารหลักสูตรสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอนใน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 398 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบประเมิน ทักษะการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วยรายการข้อ คำถาม 3 ตอน โดยให้ครูประเมินตนเอง (Self-evaluation) ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ แบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ตอนที่ 2 รายการตรวจสอบทักษะการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ

หลักสูตรสถานศึกษา ด้านการออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ และด้านการประเมิน หลักสูตรสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 3 เป็นข้อคิดเห็นเพิ่มเติม มีลักษณะเป็น คำถามปลายเปิด โดยแบบสอบถามนี้ผ่านการหาคุณภาพ เครื่องมือในด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถาม (Content validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีค่าดัชนี ความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of items and objectives congruence: IOC) ตั้งแต่ 0.8 – 1.00 และมี ค่าความเชื่อมั่น (α) เท่ากับ 0.91

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำมาแปลผลเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ค่าเฉลี่ย 4.51–5.00 หมายถึง มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51–4.50 หมายถึง มาก
ค่าเฉลี่ย 2.51–3.50 หมายถึง ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51–2.50 หมายถึง น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00–1.50 หมายถึง น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. ผลการประเมินทักษะการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 4 ด้าน เป็นดังนี้

1.1 ด้านการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ หลักสูตรสถานศึกษา แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลการประเมินทักษะด้านการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร สถานศึกษา

ทักษะย่อย	ระดับการประเมิน		แปลผล
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	
1.1 การวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษา	3.82	0.72	มาก
1.2 การสำรวจและระบุความต้องการของนักเรียน	3.82	0.68	มาก
1.3 การสำรวจและระบุความคาดหวังและความต้องการของผู้ปกครอง	3.67	0.85	มาก
1.4 การสำรวจและระบุความคาดหวังและความต้องการของชุมชน	3.27	0.92	ปานกลาง
1.5 การวิเคราะห์ความพร้อมของตนเองและบุคลากร	3.93	0.76	มาก
1.6 การวิเคราะห์ความพร้อมของสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้	3.82	0.7	มาก
1.7 การวิเคราะห์นโยบายและทิศทางการจัดการศึกษาของภาครัฐ	3.64	0.84	มาก
1.8 การวิเคราะห์แนวโน้มการจัดการศึกษาของชุมชน สังคม และโลก	3.67	0.80	มาก
1.9 การวิเคราะห์วิสัยทัศน์และเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลาง	3.93	0.76	มาก
1.10 การวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะและธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้	4.04	0.75	มาก
เฉลี่ยรวม	3.76	0.78	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ครูมีทักษะด้านการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรสถานศึกษาเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะและธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย = 4.04) รองลงมา คือ การวิเคราะห์ความพร้อมของตนเองและบุคลากร และการวิเคราะห์วิสัยทัศน์และเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน (ค่าเฉลี่ย = 3.93) การวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษา การสำรวจและระบุความต้องการของนักเรียน และการวิเคราะห์ความพร้อมของสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้

มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน (ค่าเฉลี่ย = 3.82) การสำรวจและระบุความคาดหวังและความต้องการของผู้ปกครอง และการวิเคราะห์แนวโน้มการจัดการศึกษาของชุมชน สังคม และโลก มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน (ค่าเฉลี่ย = 3.67) การวิเคราะห์นโยบายและทิศทางการจัดการศึกษาของภาครัฐ (ค่าเฉลี่ย = 3.64) และการสำรวจและระบุความคาดหวังและความต้องการของชุมชน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.27) ตามลำดับ

1.2 ด้านการออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา แสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลการประเมินทักษะด้านการออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน		แปลผล
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	
2.1 การเขียนวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา	3.49	0.89	ปานกลาง
2.2 การกำหนดสมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์	4.01	0.81	มาก
2.3 การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรระดับสถานศึกษา	3.75	0.88	มาก
2.4 การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้	3.92	0.84	มาก
2.5 การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในรายวิชาพื้นฐาน	3.99	0.88	มาก
2.6 การกำหนดผลการเรียนรู้ในรายวิชาเพิ่มเติม	3.97	0.83	มาก
2.7 การจัดทำคำอธิบายรายวิชา	4.17	0.76	มาก
2.8 การจัดทำโครงสร้างรายวิชา	4.16	0.81	มาก
2.9 การจัดทำหน่วยการเรียนรู้	4.15	0.79	มาก
2.10 การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	4.09	0.76	มาก
เฉลี่ยรวม	3.97	0.82	มาก

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ครูมีทักษะด้านการออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา เฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.97) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดทำคำอธิบายรายวิชา (ค่าเฉลี่ย = 4.17) รองลงมา คือ การจัดทำโครงสร้างรายวิชา (ค่าเฉลี่ย = 4.16) การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย = 4.15) การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (ค่าเฉลี่ย = 4.09) การกำหนดสมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (ค่าเฉลี่ย = 4.01) การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในรายวิชาพื้นฐาน

(ค่าเฉลี่ย = 3.99) การกำหนดผลการเรียนรู้ในรายวิชาเพิ่มเติม (ค่าเฉลี่ย = 3.97) การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย = 3.92) การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรระดับสถานศึกษา (ค่าเฉลี่ย = 3.75) และการเขียนวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.49) ตามลำดับ

1.3 ด้านการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ แสดงได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลการประเมินทักษะด้านการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน		แปลผล
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	
3.1 การกำหนดหัวข้อองค์ประกอบสำคัญในแผนการจัดการเรียนรู้	3.97	0.77	มาก
3.2 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้	4.13	0.74	มาก
3.3 การระบุสาระสำคัญของบทเรียน	4.10	0.68	มาก
3.4 การระบุสาระการเรียนรู้ของบทเรียน	4.15	0.74	มาก
3.5 การคัดสรรวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนรู้	4.10	0.79	มาก
3.6 การบูรณาการใช้สื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้	3.97	0.78	มาก
3.7 การคัดเลือกวิธีการประเมินการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน	3.98	0.73	มาก
3.8 การคัดเลือกวิธีการประเมินการเรียนรู้เพื่อตัดสินผลการเรียน	4.06	0.73	มาก
เฉลี่ยรวม	4.06	0.75	มาก

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ครูมีทักษะด้านการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ เฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.06) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การระบุสาระการเรียนรู้ของบทเรียน (ค่าเฉลี่ย = 4.15) รองลงมา คือ การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย = 4.13) การระบุสาระสำคัญของบทเรียน และการคัดสรรวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน (ค่าเฉลี่ย = 4.10)

การคัดเลือกวิธีการประเมินการเรียนรู้เพื่อตัดสินผลการเรียน (ค่าเฉลี่ย = 4.06) การคัดเลือกวิธีการประเมินการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน (ค่าเฉลี่ย = 3.98) การกำหนดหัวข้อองค์ประกอบสำคัญในแผนการจัดการเรียนรู้ และการบูรณาการใช้สื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากัน (ค่าเฉลี่ย = 3.97) ตามลำดับ

1.4 ด้านการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา แสดงได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลการประเมินทักษะด้านด้านการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน		แปลผล
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	
4.1 การประเมินบริบทของหลักสูตรสถานศึกษา	3.71	0.81	มาก
4.2 การประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรสถานศึกษา	3.63	0.82	มาก
4.3 การประเมินกระบวนการใช้หลักสูตรสถานศึกษา	3.67	0.81	มาก
4.4 การประเมินผลลัพธ์ของหลักสูตรสถานศึกษา	3.67	0.86	มาก
4.5 การประเมินแนวโน้มและทิศทางของหลักสูตรในอนาคต	3.69	0.91	มาก
เฉลี่ยรวม	3.67	0.84	มาก

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ครูมีทักษะด้านการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา เฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.67) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การประเมินบริบทของหลักสูตรสถานศึกษา (ค่าเฉลี่ย = 3.71) รองลงมา คือ การประเมินแนวโน้มและทิศทางของหลักสูตรในอนาคต (ค่าเฉลี่ย = 3.69) การประเมินกระบวนการใช้หลักสูตรสถานศึกษา และการประเมินผลลัพธ์ของหลักสูตรสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน (ค่าเฉลี่ย = 3.67) และการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.63) ตามลำดับ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่พบว่า ครูมีทักษะการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการศึกษา ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ และด้านการประเมินหลักสูตรสถานศึกษาเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากครูมีประสบการณ์โดยตรงในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สำเร็จการศึกษาในกลุ่มคุณวุฒิครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ส่งผลให้มีความรู้

ความสามารถในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของตนเอง ได้ ซึ่งหากพิจารณาทักษะในด้านการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรสถานศึกษา ครูสามารถวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษา สํารวจและระบุความต้องการของนักเรียน สํารวจและระบุความคาดหวังและความต้องการของผู้ปกครอง วิเคราะห์ความพร้อมของตนเองและบุคลากร วิเคราะห์ความพร้อมของสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ วิเคราะห์นโยบายและทิศทางการจัดการศึกษาของภาครัฐ วิเคราะห์แนวโน้มการจัดการศึกษาของชุมชน สังคม และโลก วิเคราะห์วิสัยทัศน์และเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลาง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) และวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะ และธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ในระดับมาก อย่างไรก็ตามครูสามารถสํารวจและระบุความคาดหวังและความต้องการของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูยังไม่มีโอกาสได้ลงไปปฏิบัติงานร่วมกับชุมชนมากนัก ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการและการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการของชุมชน อาทิ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การลงไปสังเกต เป็นต้น ส่งผลให้ระดับการปฏิบัติในด้านนี้อยู่ในระดับที่ไม่สูงมากนัก เมื่อเทียบกับประเด็นอื่นในด้านเดียวกัน

ในขณะที่ทักษะการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาด้านการออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา ครูสามารถกำหนดสมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จัดทำโครงสร้างหลักสูตรระดับสถานศึกษา จัดทำโครงสร้างหลักสูตรระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้ กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในรายวิชาพื้นฐาน กำหนดผลการเรียนรู้ในรายวิชาเพิ่มเติม จัดทำคำอธิบายรายวิชา จัดทำโครงสร้างรายวิชา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ และออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้ในระดับมาก แต่ครูสามารถเขียนวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษาได้ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการออกแบบวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษานั้น ส่วนใหญ่มักดำเนินการโดยหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้าวิชาการหรือรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการของโรงเรียน ซึ่งบทบาทของครูผู้สอนจะมีน้อยในรายการนี้ ส่งผลให้มีระดับการปฏิบัติที่น้อยที่สุดเมื่อเทียบกับประเด็นอื่นในด้านเดียวกัน ส่วนด้านการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ ครูสามารถกำหนดหัวข้อองค์ประกอบสำคัญในแผนการจัดการเรียนรู้ กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ระบุสาระสำคัญของบทเรียน ระบุสาระการเรียนรู้ของบทเรียน คัดสรรวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนรู้ บูรณาการใช้สื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ คัดเลือกวิธีการประเมินการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน และคัดเลือกวิธีการประเมินการเรียนรู้เพื่อตัดสินผลการเรียนได้ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากรายการเหล่านี้เป็น

กิจกรรมหลักของครูที่จะต้องดำเนินการในฐานะผู้สอนระดับชั้นเรียน ประกอบกับสถานศึกษาทุกแห่งล้วนให้ความสำคัญกับการใช้หลักสูตรในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ชาติรี มณีโกศล, 2556) ทั้งยังมีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตรจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละเขต ส่งผลให้ทักษะการพัฒนาหลักสูตรในด้านนี้ของครูอยู่ในระดับมาก

ส่วนทักษะการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในด้านการประเมินหลักสูตรสถานศึกษานั้น ครูสามารถประเมินบริบทของหลักสูตรสถานศึกษา ประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรสถานศึกษา ประเมินกระบวนการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ประเมินผลลัพธ์ของหลักสูตรสถานศึกษา และประเมินแนวโน้มและทิศทางของหลักสูตรในอนาคตได้ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากหน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความสำคัญกับการประเมิน นิเทศ และติดตามงานด้านการประเมินหลักสูตร ส่งผลให้สถานศึกษามีการดำเนินงานในด้านนี้อย่างเป็นรูปธรรม ครูจำเป็นต้องมีบทบาทและหน้าที่ในการร่วมประเมินหลักสูตรสถานศึกษา ในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในหลักสูตร ผู้บริหารให้ความใส่ใจและร่วมประเมินหลักสูตรอย่างจริงจัง ทำให้ผลการประเมินตนเองในด้านนี้มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก สอดคล้องกับที่ มาเรียม นิลพันธุ์ และคณะ (2556) และ Ornstein and Hunkins (2018) ที่ระบุว่า การประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการที่มีสำคัญอย่างยิ่งในการสะท้อนความสำเร็จของหลักสูตร ซึ่งทั้งครูและผู้บริหารควรให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่ดิจิทัลที่ข้อมูลสารสนเทศจำเป็นต้องมีความน่าเชื่อถือและเพียงพอสำหรับการสรุปและตัดสินใจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. จากผลการวิจัย ที่พบว่า ทักษะในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในด้านที่ 1 การศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ครูมีทักษะในการสํารวจและระบุความคาดหวังและความต้องการของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาควรมีการพัฒนาความรู้และทักษะให้กับครูในการลงไปสํารวจ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลและสารสนเทศเกี่ยวกับชุมชนที่อยู่รอบโรงเรียนเพื่อนำมาประกอบการจัดทำวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษาได้ชัดเจนมากขึ้น พร้อมทั้งกระบวนการนิเทศและติดตามอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นกัลยาณมิตร

2. จากผลการวิจัย ที่พบว่า ทักษะในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในด้านที่ 2 การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา ครูมีทักษะในการเขียนวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง จึงควรมีการเร่งสร้างความตระหนัก (Awareness) และพัฒนาทักษะในการเขียนเขียนวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษาให้กับครูและผู้ส่วนเกี่ยวข้อง โดยอาจมีการจัดเป็นการอบรมระยะสั้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมในเขตพื้นที่ การศึกษาดูงานโรงเรียนที่แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practice) เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการเขียนวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษาของตนเองให้เหมาะสมมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาาระดับของความรู้ (Knowledge) และเจตคติ (Attitude) ของครูที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาด้วย เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของสมรรถนะสำคัญ (Core competency) และเป็นปัจจัยในการปฏิบัติของครูในการที่จะพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้บรรลุตามเจตนารมณ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้

2. ควรมีการศึกษาและถอดบทเรียนโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practice) ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ดีและสามารถตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครอง รวมทั้งสอดคล้องตามอัตลักษณ์ของสถานศึกษาได้อย่างแท้จริง โดยมุ่งเน้นไปที่การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายและการส่งเสริมทักษะการพัฒนาหลักสูตรให้กับครู และบุคลากรทางการศึกษา ครอบคลุมโรงเรียนทุกประเภทการศึกษาศึกษา

เอกสารอ้างอิง

1. กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
2. ชาตรี มณีโกศล. (2556). **การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2. เชียงใหม่ : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

3. มาเรียม นิลพันธุ์, ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม, ศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย และอุบลวรรณ ส่งเสริม. (2556). **รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง การประเมินผลการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตร**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
4. ราชบัณฑิตสถาน. (2555). **พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
5. วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2558). **จากหลักสูตรแกนกลางสู่หลักสูตรสถานศึกษา : กระบวนทัศน์ใหม่การพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
6. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2552). **เอกสารประกอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551: แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
7. Oliva, P. F. and Gordon II, W. R. (2013). **Developing the Curriculum**. 8th ed. Singapore : Pearson Education South Asia Pte Ltd.
8. Ornstein, A. C., & Hunkins, F. P. (2018). **Curriculum Foundations, Principles and Issues**. 7th ed. New Jersey: Englewood Cliffs.
9. Saylor, J. G., W. M. Alexander and A. J. Lewis. (1981). **Curriculum Planning for Better Teaching and Learning**. 4th ed. New York : Holt, Rinehart and Winson.
10. Taba, H. (1962). **Curriculum Development Theory and Practice**. New York : Harcourt, Brace & World, Inc.
11. Tyler, R. W. (1949). **Basic Principles of Curriculum and Instruction**. Chicago : University of Chicago Press.